

Néhány szerény kritikai megjegyzés. A teljesség kedvéért nem ártott volna utalni Weszelynek a *Magyar Paedagogia* szerkesztése körül és külföldi kongresszusokon kifejtett tevékenységére és legalább ezt a két évszámot idézni: 1867, 1934. Munkáinak sorozatában meg lehetett volna említeni a kiadásokat és a lapszámot, bár a szövegben elvétve előfordul. Szemet szúr még néhány feltűnő magyartalanság, pl. mindjárt az Előszóban: „a jelen értekezésben foglaltak csupán egy részét *teszik ki* kutatásaimnak; az emberi ész hajlandósága, *amely hajlandóság...*“ (4); „testek“ helyett, nehogy félreértés támadjon, „testek“-et kell írni; hiányos és értelmetlen a 24. l. alján a Dilthey-féle idézet: „Jeder (igy!) Moment, jede Epoche...“. Ennek ötletéből a doktori értekezések hivatott bírálójt arra kérnők, hogy az előadás kifogástalan magyarságára is fordítsanak gondot és könyörtelenül irtsanak ki mindent, ami ez ellen vét. —m—

Dér Miklós: Schneller István pályája és pedagógiai munkássága. (Közlemények a szegedi Ferenc József Tudományegyetem Pedagógiai Lélektani Intézetéből. 18. sz.) Szeged, 1937. (67 l.)

Márkus Gábor: A XIX. századi magyar neveléstörténeti irodalom bibliográfiája. (U. o. 11. sz.) Szeged, 1937. (92 l.)

A szegedi tudományegyetem neveléstudományi lélektani intézete — igen helyeseltetően — tovább folytatja azt az Imre Sándortól kezdeményezett irányt, hogy a jelöltek figyelmét elsősorban a nevelésügy *magyar* kérdéseire tereli rá. E törekvés újabb gyümölcse a címben jelzett két doktori értekezés. Az első *Schneller Istvánnak*, a mai élő pedagógusok nesztorának életéről és rendszeréről szól. A személyiségnevelés kiváló magyar képviselőjének eszméi, talán elszigeteltebb helyzete következtében, nem váltak eléggé közkincsévé a magyar neveléstudományi gondolkodásnak. Szerencsére akadtak kiváló tanítványai, kik mesterük tanait terjesztették és tovább fejlesztették. Felfogását tudvalevőleg *Tettamanti Béla* ismertette részletesen *A személyiség nevelésének magyar elmélete. Schneller István rendszere* c. munkájában. Dér Miklós ennek hatása alatt látott e kérdés tanulmányozásához és céljaul elsősorban azt tűzte ki, hogy kimutassa a Schneller István életpályája s rendszere közti összefüggést. A befejező részben érdekesen veti egybe Schneller pedagógiáját egyfelől Linde híressé vált művével, másfelől pedig a mester nagy magyar tanítványának, Imre Sándornak nemzetnevelési rendszerével.

A másik értekezés, Márkus Gábor dolgozata, az 1800-tól 1914-ig önállóan megjelent magyarnyelvű neveléstörténeti irodalmat öleli fel. Nem szorul hangsúlyozásra, hogy valamely — főként bölcséleti természetű — tudományág fejlődésében milyen nagy szükség van az elődök munkásságának pontos nyilvántartására. E tekintetben a magyar neveléstudományi irodalomnak még sok feltárnivalója van, s a jövő legsürgősebb feladatának kell tekintenünk egy teljes és megbízható pedagógiai könyvészet egybeállítását. Márkus dolgozata hasznos részletmunka e feladat elvégzéséhez. Vannak bizonyos egyenetlenségei, beosztási hibái (pl. Molnár Aladárnak a XVIII. század magyar közoktatásügyéről írt kötetét egészen máshol sorolja fel, mint Fináczynak ezt folytató,

a Mária Terézia korabeli magyarországi közoktatásügyről szóló nagy művét). Akadnak hiányai is; nem említi pl. Kármánnak *Közoktatásunk multja* c. terjedelmesebb tanulmányát, vagy egyes monografiákat, de egészben véve kielégítően oldja meg célkitűzését. Kár azonban, hogy nem jelöli meg, milyen forrásokból merítette adatait: a könyvészet könyvésze is érdekes tanulmányokkal járhatna. De az önállóan megjelent művek összeszedésénél is fontosabb volna a folyóiratokban, iskolai értesítőkből, gyűjteményes művekben lappangó nevelési tárgyú cikkek felkutatása és számbavétele, valamint az általános repertóriumnak ilyen irányú átbúvárolása. Erre már vannak értékes előzmények; ezeket kellene kiegészíteni és teljessé tenni. Ilyen feladatok elvégzésére éppen a neveléstudomány kezdő munkásai volnának elsősorban hívátva: így jártasságot szereznének egyrészt a tudományos segédeszközök használatában, másrészt pedig, a magyar nevelői gondolkodás multjába való elmélyedéssel, megtermékenyítő *hazai* ösztönzéseket kapnának további munkálkodásukhoz. *Hajdu János.*

Internationale Zeitschrift für Erziehung. 1938, 3. füzet.

Ennek a füzetnek tartalma a maga egészében *egy* világszerte felette időszerű kérdésre vonatkozik: a *felnőttek oktatására*. Több idevágó kisebb közleményen kívül ezt tárgyalja hat nagyobb ismertetés, közülük egy-egy Német-, Francia- és Olaszország, három pedig az amerikai Egyesült Államok viszonyait tárja elénk. Ezek tartalmát, gondolatmenetét maguk a szerkesztők áttekinthetően a következőkben foglalják össze. A tanulmányok szerzői csaknem kivétel nélkül a „népművelés“ és a „felnőttek nevelése“ pontos fogalmi meghatározásának nehézségeire utalnak; ezek egyrészt abból származnak, vajjon csak a népiskolát végzett 14—15 éves ifjúságot tartjuk-e szem előtt, vagy azokat, akik középiskolát és egyetemet végeztek; másrészt a nehézségeknek forrása magában a nevelésnek, illetőleg a művelődésnek fogalmában és gyakorlati megvalósításában rejlik. Ezeket egyes államok merőben az iskolákra és iskolászerű tanfolyamokra korlátozzák, mások pedig (pl. Német- és Olaszország, Dánia) a felnőttek művelődésének, nevelésének jóval tágabb keretet tulajdonítanak: olyan eleven mozgalmat, amely a népi összefüggésnek és a közösségi élménynek megerősítését tudatossá teszi és ezzel központi helyet biztosít magának a nemzetnek politikai és szellemi életében. A füzetben közölt tanulmányok tehát csupán anyaggyűjtemények, ha nem tesszük elmélkedés útján tudatossá azokat az elvi különbségeket, amelyek a felnőttek oktatását, nevelését az egyes államokban jellemzik. A német felfogás Bäumlér szerint elhibáztottnak tartja azt az eljárást, amely a „felülről-alulról“ útján halad és abban nyilatkozik meg, hogy a szellemi javak szerencsés birtokosai leereszkednek a műveletlenekhez és a szellemi javakban részesítik őket. Ezzel szöges ellentétben áll a német *Kraft durch Freude* és az olasz *Dopolavoro* mozgalom. Az olasz ismertetés büszkén állapítja meg, hogy ez utóbbi hatalmas szervezetének semmi köze sincs a régibb népszerűsítő tudományhoz, mert a fasizmus nem külterjes, hanem belterjes művelődési hatásokra törekszik. Ugyanezt vallja a német mozgalom ismertetője. Eszerint a felnőttek nevelése ebben a két országban nem merül ki a szo-